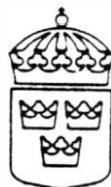

Motion till riksdagen

1989/90:U518

av Olof Johansson m.fl. (c)

Ett öppet Europa

Mot.
1989/90
U518

Sammanfattning

I denna motion presenteras centerpartiets principiella syn på europasamarbetet. Händelseutvecklingen under de senaste åren har skapat helt nya förutsättningar. Centerpartiet betonar vikten av att Sverige verkar för en all-europeisk gemenskap.

I grunden för vårt europeiska samarbete bör ligga det nordiska samarbetet. Den gemenskap som redan finns på olika områden bör förstärkas, och Norden bör eftersträva ett gemensamt uppträdande inom ramen för den europeiska integrationsprocessen och i andra internationella sammanhang.

Frigörelsen i Östeuropa påverkar också Norden. Det är naturligt att vi känner ett särskilt ansvar för att stödja våra grannländer runt Östersjön, de baltiska republikerna, Polen och DDR. Centern presenterar förslag till ett omfattande samarbetsprogram, med tyngdpunkten på miljöområdet och inom utbildning. Förslag presenteras till ett särskilt kreditinstitut som skall kunna ge lån på förmånliga villkor till Östeuropa.

Ett utvidgat "nordiskt" samarbete som kan komma att omfatta, förutom de nordiska länderna, också de baltiska republikerna, Polen och DDR, i synnerhet de norra delarna, men också Leningrad-området och Karelen i Sovjetunionen, och de nordligaste förbundslanderna i Västtyskland innebär ett återskapande av uråldriga samarbetsvägar och kan bli en nyttig motiv till en koncentration mot centrala Västeuropa.

Centern betonar vikten av EFTA-samarbetet och utvecklingen av det Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet (EES) mellan EFTA och EG. Neutralitetspolitikens krav måste vara avgörande för Sveriges hållning till den europeiska integrationen. Det innebär att Sverige inte kan bli medlem i ett EG som utvecklas till en västeuropeisk politisk union. Det är också viktigt att vi bibehåller en rimlig grad av ekonomisk självständighet för att säkerställa neutralitetspolitikens trovärdighet. Sverige ska också i fortsättningen vara en suverän stat och behålla sin rätt till självbestämmande.

Det är också viktigt att vi bibehåller våra möjligheter till en fortsatt reformpolitik på viktiga samhällsområden som sysselsättning, regionalpolitik, arbetsmiljö, miljö och folkhälsa.

Den beslutsordning som skapas inom EES måste utformas så att vi får goda möjligheter att påverka utformningen av nya förslag, men inte kan påtvingas lösningar som vi finner oacceptabla.

EES måste, tillsammans med ESK-processen, Europarådet och FN:s europakommission ECE, bli organ för att skapa en alleuropeisk gemenskap och också göra Östeuropa delaktigt i den europeiska integrationsprocessen.

Centern avvisar regeringens försök att finansiera stödet till Östeuropa genom att ta av u-landsbiståndet.

Mot. 1989/90
U518

Inledning

Arbetet för att värna demokrati, mänskliga rättigheter och solidaritet människor emellan är en huvuduppgift för svensk utrikespolitik och för svenskt internationellt arbete.

Händelserna under hösten 1989 – då folken i Östeuropa frigjorde sig från den kommunistiska dominansen – visar hur snabb och föränderlig världen kan vara. Under några korta höstmånader bevittnade vi den totalitära och planekonomiska ideologin sönderfall.

Den nya politiska bilden i Europa kommer att ställa nya krav på insatser och samarbete i europeiska samarbetsorgan. Möjligheterna att vidareutveckla kontakter på olika nivåer och mellan skilda länder i syfte att slå vakt om och stärka demokratiseringen och sammanhållningen i Europa har inte varit så stora någonsin tidigare under efterkrigstiden.

Europeisk samverkan

Ett vidgat samarbete mellan nationerna i Europa kommer att kräva kompromisser från alla ingående parter. Omfattningen av den framtida samverkan kommer därmed att bli direkt beroende av varje nations beredskap när det gäller anpassning. Europas möjligheter att bidra till lösningen av viktiga världsproblem ökar betydligt, om länderna förmår att agera gemensamt.

Sverige har en lång tradition när det gäller internationellt samarbete. Vårt lands litenhet i kombination med den snabbt ökande internationaliseringen har medverkat till att stärka vårt intresse att samverka med andra länder. Det är särskilt viktigt för ett litet land att internationella överenskommelser kan följas upp och kontrolleras. Vi har där för aktivt medverkat till att till skapa kontrollfunktioner och sökt vägar för att ge dessa kontrollinstanser en hög status.

Vår politik i detta avseende ställer naturligtvis krav på att vi själva svarar upp mot innebörden i olika åtaganden. Det är skälet till vår beredskap att anpassa vår lagstiftning till de krav som Europadomstolen för mänskliga rättigheter ställer. Detta innebär dock inte att vi tillåter inskränkningar i vårt lands suveränitet.

Redan nu samarbetar ett flertal av de europeiska länderna i olika internationella organ. Alla länder i Europa utom Albanien deltar i ESK-processen. Det är viktigt att använda det nätverk som byggdes inom ramen för ESK-processen. En utveckling av de redan definierade sektorerna för samarbete är också angelägen. ESK-processen som en del i arbetet för ett Alleuropa får inte underskattas.

Samarbetet mellan alla folk kommer att öka på alla områden. Formerna för detta samarbete utmejslas nu. Där ingår EG och EFTA som två samtalspartners. Om de östeuropeiska länderna kommer att välja COMECON/

SEV som sin företrädare i processen är i dag oklart. Istället finns det vissa tecken som kan tyda på att nya konfigurationer av nationer kommer att enas om ett gemensamt agerande.

Det nordiska samarbetet är viktigt och kan i det nya politiska läge som vi befinner oss i bli än mer betydelsefullt. Inte minst inom ramen för den fortgående europeiska integrationen är en förstärkt nordisk samverkan angelägen för att ge tyngd åt de nordiska synpunkterna och intressena. Arbetet i Nordiska rådet är en naturlig utgångspunkt för samnordiskt agerande.

De nordiska länderna har av hävd känt en stor gemenskap med folken i Östersjö-området. Kontakterna mellan exempelvis de baltiska folken och Finland/Sverige har upprätthållits även efter andra världskriget. Vårt nordiska intresse för de baltiska republikerna, Polen och DDR har en historisk bakgrund och en långvarig kulturell gemenskap.

Det är därför naturligt att det nordiska samarbetet successivt vidgas till att i olika avseenden omfatta också resten av Östersjö-området. Redan idag har Nordiska rådet aktivt arbetat i denna riktning t. ex. inom miljöområdet. Centerpartiet har presenterat förslag till insatser för att förbättra miljön kring Östersjön och därmed den marina miljön i en särskild motion.

Nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetets starka plattform utgörs av språkgemenskapen, det rika och till stor del gemensamma kulturarvet och våra gemensamma värderingar. Till den nordiska identitetens kännetecken hör bl a respekten för människovärdet, yttrandefriheten samt sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. Från små länder i andra delar av världen finns ett starkt intresse för ett liknande samarbete.

Det nordiska samarbetet har inte minst tack vare Nordiska rådet nått en imponerande bredd och berör idag de flesta samhällsområden. Det har därmed blivit ett grundläggande inslag i både in- och utrikespolitiken.

Nordiska rådet, som bildades år 1952 och där alla de nordiska länderna medverkar, är det dominerande samarbetsorganet i dag. Samarbetet i Nordiska rådet bygger på medlemsländernas oinskränkta suveränitet och självbestämmande. Rådets uppgift är att genom rekommendationer till regeringarna i de nordiska länderna främja tillkomsten av gemensamma beslut i medlemsländerna.

Arbetet i Nordiska rådet har i huvudsak varit framgångsrikt. Den nordiska gemensamma arbetsmarknaden, passkonventionen och konventionen om social trygghet är exempel på överenskommelser av stor vikt för de nordiska folken. Fortfarande finns det dock behov av samordning inom skilda områden.

Från 1970-talet och framåt har de ekonomiska frågorna fått större tyngd i rådets arbete. Det genomgående temat för diskussionerna – Norden som hemmamarknad – rör områden som handel, arbetskraftens rörlighet, infrastrukturer och handelshinder av skilda slag. En ny nordisk ekonomisk handlingsplan, som presenterades för ministerrådet 1988, innehåller förslag till en rad åtgärder för att främja den nordiska integrationen och stärka Nordens ställning i omvärlden. Handlingsplanen syftar också till en avveckling av

kvarvarande hinder för kapitalrörelser och finansiell integration mellan de nordiska länderna men också gentemot den övriga världen.

När det gäller att stärka samordningen mellan de nordiska länderna är det också angeläget att skapa ett utbildningsområde inom Norden med en gemensam tentamensgiltighet. Även forskningssamarbetet bör intensifieras och byggas ut ytterligare.

En fortsatt harmonisering inom lagstiftningsområdet är angelägen. Inom arbetsmiljö- och miljöområdet är detta särskilt viktigt. Samordningsarbetet bör utgå från principen att det land som har den högsta ambitionsnivån inom ett område skall vara riktgivande.

Samarbete i Östersjöområdet

Under de senaste åren har Nordiska rådet vidgat sina internationella kontakter och engagemang. Historiskt har frågor med internationell anknytning diskuterats med stor försiktighet. Utrikespolitik har inte tillhört de områden där de nordiska länderna samverkat. Det råder dock nu enighet kring uppfattningen att ett snävt nordiskt perspektiv begränsar möjligheterna till meningsfullt och effektivt samarbete de nordiska länderna emellan. Istället bör integrationen i Norden ses som en del av den allmänna integrationsutvecklingen i Europa.

Nordiska rådet har också tidigare tagit viktiga initiativ till samarbete främst inom miljöområdet inom en vidare krets av länder. Redan 1974 signerade de sju staterna kring Östersjön en konvention om skydd av Östersjöns marina miljö. De nordiska länderna har sedermera konkretiserat målsättningarna för miljöarbetet år 1988 då rådet antog en åtgärdsplan mot förorening av den marina miljön främst i Östersjön och Nordsjön.

Vikten av ett samordnat nordiskt agerande får enligt centerpartiets mening inte underskattas. Nordiskt samarbete främjar sammanhållningen inom Norden och skapar förutsättningar för breda lösningar som kan stärka gemenskap och samarbete också med Europa och världen i övrigt.

Den pågående nydaningsprocessen i Sovjetunionen, som initierats av president Gorbatsjov, ger ökade befogenheter till de i unionen ingående republikerna. Detta skapar nya förutsättningar för ett samarbete med de baltiska republikerna.

De nordiska folken har ett gemensamt kulturellt arv med de baltiska folken. Inom ramen för ett intensifierat samarbete bl a inom miljöområdet är det naturligt att vidga kontakterna med de baltiska republikerna. Dessa bör syfta till att bygga upp kontaktvägar inom skilda områden och med olika grupper i Estland, Lettland och Litauen.

Kontakterna bör utvecklas på såväl regional som lokal nivå. Bl a bör det vara naturligt med ett ökat utbyte mellan Gotland, sydöstra Sverige och det baltiska området.

Reformprocessen har gått särskilt snabbt i Polen. Det allmänna valet våren 1989 var, fram till denna tidpunkt, det mest demokratiska som genomförts i ett öststatsland. Den regering som formades därefter medförde att det kommunistiska partiet tvingades avstå från sitt dominerande inflytande över politiken i landet.

Den nya polska regeringen har väddat om stöd från omvärlden. Centerpartiet har tidigare presenterat ett omfattande förslag till stöd för Polen i motion 1989/90:U1 och krävt insatser inom en ram om 1 000 milj. kr. på tre år främst till miljöinsatser inom utbildnings/informationsområdet samt för tekniksamarbete. De samsamarbetsåtgärder som vi kan erbjuda våra grannstater Polen, DDR och de baltiska republikerna dels inom ramen för Nordiska rådets arbete, dels i särskilda bilaterala projekt, bör således enligt centerpartiets uppfattning i huvudsak ha denna inriktning.

Nordeuropeiskt samarbete

Demokratiserings- och frigörelseprocessen i Östeuropa skapar nya förutsättningar för allt europeiskt samarbete. Det är viktigt att Sverige spelar en pådrivande roll i denna alleuropeiska integrationsprocess. Vi berör detta senare i denna motion.

Ett särskilt intresse och ansvar har vi naturligtvis för vad som sker i vårt närmaste grannområde. Historiska och geografiska skäl bildar grundval för en solidaritet och intressegemenskap som förpliktar. Som vi redan nämnt anser centerpartiet det viktigt att det traditionella nordiska samarbetet i skilda avseenden utvidgas till att omfatta också våra övriga grannar runt Östersjön. Ett framtida informellt samsamarbetsområde med ett omfattande ekonomiskt, kulturellt, socialt och politiskt utbyte skulle kunna omfatta de nordiska länderna, de baltiska republikerna, i synnerhet de norra delarna av Polen och DDR men också Leningrad-området och Karelen i Sovjetunionen och de nordligaste delstaterna i Tyska förbundsrepubliken. Det skulle innebära ett återställande av uråldriga kontaktvägar och utgöra en värdefull motvikt till en koncentration mot centrala Västeuropa.

Miljösamarbete

Miljöförstöringen i de östeuropeiska länderna är ett gemensamt problem för alla Europas länder. Det kommer att fordras stora insatser för att införa en förbättrad reningsteknik och därmed begränsa de miljöförstörande utsläppen från den tunga industrin och från städerna. Dessutom krävs en modernisering av tillverkningsindustrin och moderna miljövänliga tillverkningsmetoder både i den tunga processindustrin och i småföretagen. Det är naturligt att miljön blir ett av de viktigaste samsamarbetsområdena mellan Sverige och övriga Östersjöländer. Den mycket svåra ekologiska situationen i bl. a. Estland och Polen kräver omfattande insatser. Den omfattande jordförstörelsen har medfört att markens produktionsförmåga reducerats. Miljöproblemen måste därför angripas omedelbart.

Floden Wisla avvattnar 2/3 av det polska territoriet. Det förorenade vattenet från floden beräknas svara för 1/3 av alla föroreningar i Östersjön. Det svenska bidraget har hittills begränsats till 1 milj. kr och kopplats till ett krav om motsvarande insats från den polska regeringen. De svenska stödinsatserna för projektet bör kraftigt öka och omfatta såväl direkta bidrag till verksamheten, teknisk och administrativ hjälp direkt till projektet som lånemöjligheter i form av mjuka lån för att finansiera införande av miljövänlig reningsteknik.

Projektet Wisla kan enligt centerpartiets uppfattning tjäna som exempel på hur insatser för miljöförbättrande åtgärder bör organiseras. Det är angeläget att Sverige medverkar till att bygga upp och finansiera liknande verksamheter i de baltiska republikerna och DDR.

Vi har i en annan motion till riksdagen föreslagit ett utökat stöd till Wisla-projektet om 100 milj. kr.

För att underlätta finansieringen av införande av miljöförbättrande teknik måste företag och organisationer i det aktuella området få tillgång till s.k. mjuka lån, dvs. lån med låg ränta och lång amorteringstid. Ett kreditinstitut bör därför inrättas för detta. Genom statliga garantier kan det tillgängliga kapitalet på den svenska kapitalmarknaden lånas upp av institutet för vidareutlåning till projekt som leder till en mer miljövänlig produktion än idag. De låneberättigade länderna bör definieras i särskild ordning. Beviljade lån ska löpa med låg ränta och med lång amorteringstid. Dessutom bör låntagarna få möjligheter till återbetalning i låntagarlandets valuta.

Utbildningssamarbete

Det dominerande problemet inom näringslivet i området är bristen på kunskaper i företagande och management. Utbildningsbehovet är omfattande. Det är därför angeläget att ge möjligheter till ett utökat studentutbyte på högskolenivå. En riktad utbildningsverksamhet kan även organiseras i samarbete med svensk företagsamhet med den företagsanknutna utbildningen inom gymnasieskolan som modell.

En fri och obunden press är en nödvändig del i ett demokratiskt samhälle för att garantera en mångfald i informationsutbudet till människorna. Det svenska stödet bör riktas till detta område. Stödet bör omfatta teknisk utrustning för tidningsutgivning men också utbildningsinsatser för att stimulera den fria pressen främst i Polen, DDR och i de baltiska republikerna.

Ekonomiskt samarbete

En förutsättning för en gynnsam ekonomisk utveckling är en sanering av ekonomin. Polens skuldbörda uppgår idag till drygt 250 miljarder kronor. Av detta är ca 2,5 miljarder kronor skulder från Sverige. Sverige bör deklarerera sin positiva inställning till att medverka i en skuldsanering. Denna kan innehålla element som omvandling av fordran från konvertibel valuta till lokal valuta, förlängda amorteringstider, avskrivning av fordran och skuldåterköp.

År 1989 medgavs Polen skuldbyten om ca 85 milj. kr. Även DDR bör erbjudas möjligheter till skuldbyten.

En moderniseringsprocess förutsätter att handeln åter kan börja utvecklas. Under de senaste åren har handeln mellan Sverige och Polen stagnerat. Den svenska handeln med de baltiska republikerna var under mellankrigstiden omfattande. Enbart den svensk-estniska handeln överskred dagens totala svensk-sovjetiska. Också med DDR bör det finnas en stor outnyttjad potential. En förbättring av läget kräver särskilda finansieringsmöjligheter.

Det särskilda kreditinstitut för ekonomiskt stöd till Östeuropa som vi föreslår i en motion till riksdagen bör kunna bli ett utmärkt medel för att främja

sådan handel. Man bör också kunna tänka sig en finansiering med sk blandade krediter, dvs. där särskilt förmånliga kreditvillkor möjliggörs genom ett inslag av utvecklingsbistånd.

Statens exportråd bör få i uppdrag att ta fram ett program för att underlätta samarbete mellan svenska småföretag och våra grannländer runt Östersjön. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till de resursförstärkningar som kan erfordras för att genomföra ett sådant program.

EFTA-samarbetet i ett öppet Europa

Sverige har sedan 1900-talets början arbetat för en ökad frihandel. Den svenska marknaden blev tidigt alltför liten för den svenska industriproduktionen. Samtidigt som de svenska företagen behövde tillgång till marknader utanför Sverige för avsättning av sina produkter, efterfrågade konsumenterna ett bättre varuutbud till lägre priser.

Den svenska industrins beroende av världsmarknaden har accelererat under efterkrigstiden. Sverige, som är ett litet land, är i stor utsträckning beroende av samarbete inom det ekonomiska området. Ca tre fjärdedelar av den svenska utrikeshandeln går till de västeuropeiska länderna inom EFTA och EG. Det har därför varit naturligt att söka ett vidgat samarbete inom handelsområdet med dessa länder.

Redan år 1973 ingick Sverige och de övriga EFTA-länderna Finland, Island, Norge, Schweiz och Österrike avtal med EG om frihandel för industrivaror. Detta avtal har sedermera utvecklats och EFTA-länderna har sedan 1984 fullständig tullfrihet för industrivaruhandeln med EG. Samma år beslöt medlemsländerna i EFTA och EG-länderna att utvidga samarbetet till ett gemensamt europeiskt samarbetsområde (EES) som ska omfatta de 18 västeuropeiska länderna i EFTA och EG.

EFTA:s roll har därmed utvecklats från att vara en renodlad frihandelsorganisation till ett internationellt organ med vidgade uppgifter. Detta ställer krav på en intensiv samverkan mellan EFTA:s medlemsländer för att uppnå consensus, eftersom varje enskilt medlemsland har kvar fullständig suveränitet. Centerpartiet har senast i motion 1988/89:U561 om ett vidgat Europasamarbete föreslagit förstärkningar av EFTA:s resurser i respektive medlemsland. Regeringen föreslår nu förstärkning av Sveriges bidrag till EFTA:s kansliresurser med 5 milj. kr. budgetåret 1990/91.

Trots detta resurstillskott bör regeringen ha en beredskap att ytterligare förstärka EFTA:s resurser. Det ankommer på regeringen att vid behov återkomma till riksdagen i frågan.

Under år 1990 kommer arbetet i EFTA att koncentreras till förhandlingarna om en ökad integration och samordning med EG.

För att möjliggöra en bred politisk enighet i riksdagen kring förhandlingarna och deras resultat är det nödvändigt med nära och täta kontakter mellan riksdagen och regeringen. Centerpartiets representanter i EFTA-delegationen har presenterat vår syn på hur informationsutbytet med fördel bör bedrivas. Det är nu nödvändigt att markera EFTA:s bredare uppgifter än att enbart tjäna som förhandlingspart till EG.

Integrationssträvandena måste nu vidgas att omfatta såväl EFTA och EG-

länderna som medlemmarna i SEV (COMECON). Gemensamma ansträngningar i olika internationella organ, där EFTA är en viktig del, kan medverka till att skapa öppenhet inom olika områden i hela Europa. Vi bör arbeta för ett friare och ökat flöde av varor, tjänster och kapital mellan Europas länder. Parallellt med detta bör vi arbeta för gemensamma ställningstaganden när det gäller grundläggande mänskliga rättigheter, ett ökat kulturellt och socialt utbyte. Därigenom kan grunden läggas för en verklig europeisk gemenskap. Det bör vara naturligt att Sverige aktivt arbetar för en sådan utveckling. Såväl president Gorbatjovs tankar om "det europeiska huset" som president Mitterrands och EG:s kommissionspresident Delors idéer om en europeisk konfederation visar att det finns ett betydande politiskt stöd för en sådan utveckling.

EFTA bör dock inte bara ses som ett instrument för ökat samarbete inom Europa. Sverige bör tvärtom verka för att EFTA bygger upp ett utvidgat ekonomiskt samarbete också med andra marknader som Nordamerika, Ostasien etc.

EFTA/EG-förhandlingarna

Det europeiska handelsutbytet har av hävd varit omfattande. Västeuropa utgör redan idag en ekonomisk enhet i den meningen att de västeuropeiska länderna är utvecklade ekonomier med en i hög grad specialiserad produktion. Även i ett historiskt perspektiv har den svenska handeln varit riktad mot Västeuropa.

Det har därför varit naturligt för Sverige att söka samarbete inom det ekonomiska området med länder i Västeuropa. Redan 1973 tecknade också Sverige tillsammans med de övriga EFTA-länderna handelsavtal med EG. Detta avtal utvidgades 1984 och omfattar nu en gemensam reglering när det gäller industrivaror.

1984 beslutade också EFTA- och EG-länderna att inleda ett samarbete för ett ekonomiskt samarbete (EES) i den så kallade Luxemburg-deklarationen.

Förhandlingarna mellan EFTA-länderna och EG har försvårats av organisationernas skilda karaktärer. Medan EFTA är en renodlad frihandelsorganisation, är syftet med EG att skapa en union mellan medlemsländerna. Samtidigt står det klart att båda organisationerna har ett intresse av ett nära samarbete främst inom det ekonomiska området.

Det har därför varit en gemensam angelägenhet att söka lösningar som skapar förutsättningar för en fördjupning av samarbetet utan att å ena sidan begränsa EFTA-ländernas självständighet och å andra sidan hindra EG-ländernas samordning.

En möjlig lösning presenterade EG-kommissionens ordförande Jacques Delors i januari 1988. Det förslag som framlades förordar diskussioner mellan organisationerna i syfte att finna former för en gemensam struktur för det fortsatta arbetet.

Centerpartiet har deklarerat partiets positiva inställning till ett nära samarbete mellan EFTA-länderna och EG. Den historiska och kulturella värdgemenskap som finns mellan länderna i Västeuropa är viktig att utveckla. Ett fortsatt nära samarbete som leder till en utveckling av mänskliga kontak-

ter mellan de västeuropeiska folken har ett egenvärde i sig. Samtidigt finner vi det viktigt att Sveriges oberoende och suveränitet vidmakthålls. Vår neutralitetspolitik måste alltid vara utgångspunkten när det gäller integrationsarbete vare sig detta avser Norden, Nordeuropa, EFTA eller EG.

Europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES)

Trots EFTA:s och EG:s gemensamma europeiska arv och de intensiva kontakterna inom handelsområdet, mediaområdet och kulturellt mellan de europeiska länderna, var intresset för ett vidgat samarbete mellan handelsorganisationerna ringa fram till mitten på 1980-talet. Samarbetet begränsades till att omfatta handelsområdet.

I och med Luxemburg-deklarationen 1984 angavs dock en ny och bredare inriktning för det fortsatta samarbetet. I dokumentet identifieras fyra principiellt viktiga samarbetsområden – fri rörlighet för personer, tjänster, varor och kapital, dvs. de fyra friheter som också är inriktningen för EG:s utveckling mot en inre marknad.

Under tiden från 1984 fram till januari 1989 genomfördes sonderingar för att söka gemensamma regler i syfte att skapa ökad rörlighet. Arbetet stördes dock av samordningsproblem inom EG i anledning av att länderkretsen då utökades med Spanien och Portugal, men också av brister i samordningar mellan medlemmarna i EFTA. Intresset för integrationsarbetet var i hög grad skiftande mellan de sines mellan suveräna EFTA-länderna.

För Sveriges del stod det vid denna tid klart att ett närmare integrationsarbete mellan EFTA-länderna och EG-kretsen var helt beroende av den självständighet som vårt land kunde garanteras i denna process. Den svenska neutralitetspolitiken sätter gränser för möjliga samarbetsområden men även för graden av samarbete generellt sätt. Inom viktiga politikområden riskerar dessutom en samordning av regelsystemen mellan EG och Sverige att medföra försämringar för vår del. Det skulle kunna bli svårt att upprätthålla viktiga regleringar till skydd för medborgarna inom arbetsmiljö- och miljöömråderna.

I ett tal vid EG-parlamentets möte den 17/1 1989 i Strasbourg förordade Jacques Delors att det fortsatta integrationsarbetet borde inriktas mot en samordnad beslutsstruktur. Intentionerna accepterades såväl av EFTA:s som EG:s beslutande organ och förhandlingsklimatet förbättrades.

Under år 1989 har arbetet med att kartlägga olika problemområden varit intensivt. I december redovisades resultatet av detta kartläggningsarbete av EFTA:s och EG:s ministerråd. Med detta som underlag enades EFTA-länderna och EG om en fortsättning av överläggningarna med målet att presentera förslag till samarbetsavtal avseende de fyra friheterna. Under de första månaderna 1990 avses förhandlingsmandatet från svensk sida utformas, varefter realförhandlingar följer.

En viktig utgångspunkt för Sveriges inställning till integrationen måste också fortsättningsvis vara neutralitetspolitikens krav. Även i det föränderliga politiska skeende som vi nu upplever, är vår neutrala ställning och vårt oberoende från stormaktsintresse en utomordentlig utrikes- och säkerhetspolitisk tillgång som vi måste slå vakt om. Det gör att vi inte rimligen skulle

kunna deltaga som medlemmar i ett EG som strävar mot att bli en ekonomisk och politisk union. I hur långt utvecklingen skall föras i denna riktning är visserligen omdiskuterat, men inte minst de ursprungliga sex EG-länderna spelar en pådrivande roll. Varje diskussion om Sveriges förhållande till EG måste under alla förhållanden utgå ifrån att EG-ländernas strävan mot en politisk union mycket väl kan bli framgångsrik.

Även i det friare samarbete som vi nu förhandlingsvägen försöker åstadkomma, är det viktigt att slå vakt om neutralitetspolitikens trovärdighet. Den förutsätter inte bara att vi står fria från direkt säkerhetspolitiska bindningar, utan också att vi har en rimlig grad av ekonomiskt oberoende. Flera av de samarbetsprojekt som nu diskuteras inom EG kan få mycket långtgående inrikespolitiska konsekvenser inom medlemsländerna. Dit hör planerna på att utveckla det monetära samarbetet, EMS, till en valutaunion, eventuellt med en gemensam centralbank. Detta skulle kräva ett långtgående ekonomiskt-politiskt samarbete och en samordnad budgetpolitik. I praktiken skulle detta kunna få mycket långtgående följder för de deltagande ländernas möjligheter att föra en självständig politik på politikområden med ekonomiska och budgetmässiga konsekvenser. Den svenska växelkursens anknytning till omvärldens valutor har fungerat tillfredsställande. En svensk anknytning till European Monetary System (EMS) saknar mot denna bakgrund aktualitet.

Ett område som måste klargöras är formerna för gemensamt beslutsfattande med gemensamma administrativa organ och utformningen av den juridiska kontrollen av efterlevnaden av ingångna överenskommelser. Centerpartiet vill redan nu poängtera att dessa frågor måste lösas på ett sådant sätt att de garanterar en i verklig mening bevarad självständighet för Sverige.

Detta innebär att kommande avtal inte får innehålla beslutsformer av överstatlig karaktär, som skulle kunna leda till att Sverige påtvingades förhållanden som vi finner oacceptabla. Enligt centerns uppfattning kan en beslutsprocess inom EES som innebär en gemensam beredning av ärenden, men separata beslut inom EG och EFTA-länderna vara en fullt framkomlig väg. Det innebär att vi får goda möjligheter att med tyngden av våra argument påverka en frågas hantering. Om det trots detta inte går att komma fram till en lösning som är acceptabel för alla, kvarstår möjligheten att välja skilda lösningar. Tvister rörande vårt nu gällande frihandelsavtal löses i en blandad kommission, där enhälliga beslut erfordras. En sådan lösning bör övervägas.

Inom flera områden ställer Sverige högre standardkrav än motsvarande regler i EG-sfären leder till. Det gäller exempelvis delar av det svenska välfärdssystemet med den trygghet det ger medborgarna. Integrationen får inte medföra krav på svensk anpassning så att viktiga skyddsaspekter sätts åsido. Fortsatt reformarbete i fråga om t ex sysselsättning, regionalpolitik, arbetsmiljö, miljö och folkhälsa får inte försvåras.

Vi har anledning att delta i ett gemensamt arbete för att höja ambitionsnivån i hela Europa på viktiga välfärdsområden. Samtidigt får vi inte göra vår egen utveckling beroende av detta, eftersom de ambitionshöjande insatserna inom EFTA/EG-ramen kan komma att försvåras beroende på systemens inneboende tröghet. Centerpartiet är således inte berett medverka till

en integrationsprocess som hindrar reformer inom t. ex. miljöområdet. Vi är inte heller beredda acceptera överenskommelser som inskränker medborgarnas inflytandemöjligheter.

Frågor rörande den regionala balansen måste ägnas särskild uppmärksamhet. Det råder enighet kring principen att arbeta för en ekonomisk och social utjämning mellan olika regioner. Centerpartiet vill betona att ett samarbetsavtal måste ge riksdagen handlingsfrihet att bedriva en aktiv regionalpolitik. Under våren planerar regeringen att presentera riksdagen förslag till insatser inom det regionalpolitiska området. Centerpartiet kommer att närmare redovisa sin syn på regionalpolitiken i anslutning till denna.

Viktiga hänsyn måste tas till centrala samhälleliga värden i de kommande förhandlingarna mellan EFTA och EG. Det bör finnas goda möjligheter att tillgodose detta inom den ram som EES tycks kunna bjuda. Med detta som utgångspunkt, och med de särskilda krav som vår neutralitetspolitik ställer, finns det starka skäl för Sverige att arbeta för ett gemensamt deltagande i "de fyra friheterna" liksom i samarbetet kring angränsande områden som utbildning, forskning, miljö etc. Ur denna synpunkt är det angeläget och önskvärt med fritt resande, kulturellt utbyte m.m.

Ett förslag till en överenskommelse mellan EFTA-länderna och EG fordrar en noggrann beredning. En sådan förhandlingsprocess måste därför drivas på ett sätt, och i en takt, som ger ett gott utrymme för en djupgående analys.

Centerpartiet utgår från att förhandlingsmandatets närmare utformning blir föremål för överläggningar mellan de politiska partierna. Dessutom är det angeläget att informationsutbytet mellan riksdagen och regeringen i EG-frågan intensifieras. För att möjliggöra bredast möjliga majoritet i riksdagen i frågan, är det nödvändigt att riksdagen får tillfälle delge regeringen sina synpunkter på förhandlingsläget innan förhandlingarna inleds. Det är av särskilt intresse att belysa de problemområden som finns. Även om regleringen inom olika sakpolitiska fält är av s.k. mininatur, vilket ger möjligheter för ett enskilt land att arbeta med högre ambitioner, kvarstår frågetecken.

Europarådet

Europarådet tillkom ursprungligen som ett organ för att efter andra världskriget skapa ett enat och demokratiskt Europa. Dess huvuduppgift har kommit att bli att vaka över enskilda människors grundläggande rättigheter och deras sociala trygghet. I det nya Europa som kan skönjas har Europarådet en stor uppgift att fylla.

Frigörelseprocessen i Östeuropa har blottlagt hittills dolda konflikter av etnisk och religiös ursprung mellan människor i enskilda länder. Gränsdragningen mellan olika nationer, som lades fast efter andra världskrigets slut, innebar också att människor med etnisk, kulturell och historisk samhörighet kom att tillhöra skilda nationer.

I flera länder saknar också folket erfarenheter av ett demokratiskt styrelseskick och de möjligheter, men även begränsningar, som ett sådant ger.

Redan nu har flera av de östeuropeiska länderna visat intresse för ett samarbete inom Europarådets ram. Samtidigt som det är angeläget att markera

kraven på folkstyrelse hos rådets medlemsstater, är det viktigt att rådets samlade kompetens och erfarenheter erbjuds de intresserade länderna. Genom ett sådant agerande kan Europarådet aktivt medverka till att frigörelsen går i demokratisk riktning.

När allmänna val genomförs och en regering som har folkets stöd är etablerad i ett land, bör därför Europarådet vara beredd pröva förfrågningar om deltagande och medlemskap i positiv anda. En förutsättning är dock att länderna ansluter sig till Europa-konventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna. Därutöver måste rådet skapa en beredskap för att underlätta och stödja en utveckling till frihet i dessa länder.

Arbetet kommer att kräva insatser inom ett stort antal områden. Dit hör formerna för lagstiftning och enskildas rättssäkerhet, garantier för yttrandefrihet och fritt informationsutbyte mellan enskilda människor och olika grupper i ett samhälle. Hit bör även föreningsfrihet, religionsfrihet och fri kulturell utövning oberoende av etnisk tillhörighet.

I motioner till riksdagen har centerpartiet understrukit vikten av ett brett svenskt engagemang och deltagande i europeiska samarbetsorgan. Enligt centerpartiets uppfattning har vårt land, liksom alla andra europeiska länder, ett ansvar i arbetet med att skapa ett fredligt Europa.

Sverige bör i Europarådets ministerkommitté ta initiativ till ett arbete inom rådet i syfte att utvidga kontakterna med de länder i Europa som idag står utanför Europarådets arbete. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Europarådets roll för att skapa en plattform för det demokratiska utvecklingsarbetet är viktig. Det kommer att ställa stora krav på organisationen och förändra dess roll och betydelse. Förutsättningen för ett ökat samarbete är att den demokratiska utvecklingen i Östeuropa inte stannar upp. Ett demokratiskt samhällsskick är nödvändigt för att kunna garantera de östeuropeiska folken grundläggande mänskliga rättigheter. För att möjliggöra detta krävs, som vi påpekat i motionen, bl.a. omfattande förändringar av det rättsliga systemet i dessa länder. Detta kräver också ökade resurser för att finansiera rådets verksamhet.

En alleuropeisk gemenskap

Demokratiseringen och frigörelsen i Östeuropa är jämte den västeuropeiska integrationen det just nu viktigaste skeendet i vår världsdel. Sammantaget innebär dessa två händelsekedjor att en helt ny politisk situation har skapats i Europa. Det är viktigt att båda dessa processer bringas att samverka.

Det bör vara självklart för Sverige, med våra politiska traditioner, att som huvudmål för vår europapolitik sträva efter en verklig alleuropeisk gemenskap. Det är viktigt att stödja demokratiseringen och frigörelsen i Östeuropa, och lika viktigt att medverka till att den europeiska integrationsprocessen kommer att omfatta hela Europa.

Detta innebär inte att man bör räkna med att EG skall komma att utvidgas och bli alleuropeisk. För närvarande prioriterar organisationen i stället ett fördjupat samarbete inom den befintliga medlemskretsen, med sikte på en politisk union.

I stället är det andra organ som kommer i förgrunden som instrument för

den alleuropeiska integrationsprocessen. ESK-processen kom redan under det kalla kriget att spela en viktig roll. Europarådet har, som redan nämnts, viktiga uppgifter framför sig främst inom områdena demokrati och mänskliga rättigheter. ECE, FN:s ekonomiska kommission för Europa, omfattar redan samtliga europeiska länder samt USA och Canada och spelar en viktig roll främst på miljöområdet. Detta samarbete bör nu ytterligare förstärkas.

På det ekonomiska området bör enligt vår uppfattning det Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet, EES, som nu håller på att utvecklas mellan EFTA och EG, kunna bli ett bra instrument också för det alleuropeiska samarbetet. Detta innebär att de östeuropeiska länderna skulle kunna delta i EES-processen i takt med att de utvecklar sin marknadsekonomi.

Läget i Östeuropa är bräckligt. Länderna brottas med stora ekonomiska problem. De centralistiska planekonomierna har misslyckats och brutit samman. Processindustrierna i öst är ineffektiva och arbetar med en föråldrad teknik. Livsmedelsproduktionen är i flera länder otillräcklig för det egna landets behov. Inflationen är mycket hög. Flera av länderna har betungande utlandsskulder.

Omfattningen av miljöförstöringen i Östeuropa och Sovjetunionen kan inte överblickas i dag. Olika bedömare och forskare varnar dock för omfattande naturkatastrofer där stora områden riskerar att ödeläggas under överskådlig framtid till följd av miljöförstörande verksamheter.

Förtrycket av människorna har varit omfattande. Alla de rättigheter som folken i Västeuropa betraktar som självklara – rätten att bilda politiskt parti, yttrandefrihet, informationsfrihet, religionsfrihet, föreningsfrihet, demonstrationsfrihet – har varit kraftigt beskurna.

Trots att den revolutionära utvecklingen i Polen, Ungern, Tjeckoslovakien, DDR, Bulgarien och Rumänien resulterat i nya mer demokratiskt sinnade ledningar, återstår fortfarande ett omfattande arbete. I dessa länder pågår ett arbete för att skapa pluralistiska demokratier som bygger på folkens vilja så som den kommer till uttryck i allmänna och fria val. Under första halvåret 1990 planeras allmänna val till de högsta beslutande församlingarna i dessa länder. Redan nu har dock ledningarna beslutat om radikala förändringar som leder till ökade fri- och rättigheter för de östeuropeiska folken.

Arbetet för att bryta upp det låsta systemet och förbättra människornas levnadsvillkor fick helt nya förutsättningar när Michail Gorbatjov blev Sovjetunionens president. Sedan år 1985 har han i Sovjetunionens ledning målmedvetet verkat för ett närmande mellan öst och väst. Avspänningspolitiken mellan stormakterna är i hög grad ett resultat av detta. I Sovjetunionen har Gorbatjov successivt vidtagit åtgärder som ökar sovjetmedborgarnas frihet. Centralregeringen har strävat efter att genomföra processen mot ett mer demokratiskt system med starka inslag av marknadsekonomi i samförstånd med de ingående republikerna i unionen. Den friare politiska situationen har dock släppt fram ett motstånd mot det ryska förtrycket, som har sina rötter ända tillbaka till tsarväldets tid. Längtan bland olika icke-ryska folk efter att få sin nationella frihet har vuxit till ett allvarligt hot mot Sovjetunionens fortbestånd. De miserabla levnadsförhållandena bidrar också till att skärpa konflikterna mellan olika folkgrupper och att göra läget explosivt.

Utvecklingen i de övriga östeuropeiska länderna har varit dramatisk. Polen visade vägen genom att det polska folket i de dittills mest demokratiska valen i ett kommunistland sedan andra världskriget gav Solidaritet sitt stöd. Efter förhandlingar lyckades också Solidaritet förstå det polska kommunistpartiet att avstå från ett dominerande inflytande i regeringen.

I Ungern beslutade kommunistpartiet att upplösa sig självt och istället bilda ett socialdemokratiskt arbetarparti. Den ungerska konstitutionen reformerades och de mänskliga rättigheterna för det ungerska folket förbättrades.

Folkresningarna i Tjeckoslovakien, Bulgarien och DDR fick ett i huvudsak fredligt förlopp. Efter omfattande massdemonstrationer tvingades de kommunistiska regeringarna överlämna makten. De allra sista dagarna av år 1989 föll slutligen även den despotiska regimen i Rumänien men först efter omfattande strider mellan folket och den rumänska armén i gemensam kamp mot den tidigare diktatorns säkerhetsstyrkor Securitate.

Folken har förenats i en kamp mot det kommunistiska systemet men även i en misstro mot centralstyrelsen i alla dess former. Oron för att de med möda uppnådda resultaten ska gå förlorade är stor och bottnar i insikten om att viktiga samhällsfunktioner på central och lokal nivå administreras av samma människor som tidigare. Förväntningarna på de nya regimerna är dock mycket stora med krav på omedelbara ekonomiska och politiska förbättringar samtidigt som misstron mot det politiska systemets möjligheter att lösa problemen är framträdande.

Behoven av stödinsatser i Östeuropa är stora. De västeuropeiska länderna har också reagerat snabbt. EG-länderna har i samarbete med USA förklarat sig villiga att administrera betydande insatser till Östeuropa. Det gäller exempelvis stora livsmedelssändningar för att trygga försörjningen i Polen under vintern 1990. Sverige har en beredskap för att delta i detta samordnade arbete.

Sverige har som en alliansfri nation särskilda möjligheter att medverka till insatser för att trygga utvecklingen. Särskilt gäller detta, som vi tidigare framhållit, våra grannländer runt Östersjön. Men självfallet måste vår medverkan gälla hela Europa. Inte minst bör vi stimulera insatser för att vidga det pågående förtroendekapande och säkerhetsskapande arbetet i Europa (ESK).

Hittills har arbetet inom ESK koncentrerats till avspänning inom det militära området, den sk första korgen i Helsingfors-dokumentet, och till området mänskliga rättigheter som återfinns i den tredje korgen. Den andra korgen i dokumentet som omfattar handel, teknik, miljö och vetenskap har inte behandlats i större omfattning. Mot bakgrund av den förändrade politiska situationen i Europa finns det nu nya förutsättningar för fruktbara överläggningar inom dessa områden. Sveriges delegater i ESK-arbetet bör därför ta initiativ till en särskild uppföljningskonferens omfattande den andra korgen. Målet för arbetet skall vara att undanröja de hinder som finns idag för samarbete främst inom områdena miljö, teknik och vetenskap.

Den dramatiska utvecklingen i Östeuropa och det pågående arbetet inom ramen för konferensen om säkerhet och samarbete i Europa, ESK, kommer att ställa nya krav på insatser från de nordiska länderna men även ge möjlig-

heter till samarbete inom nya områden och med andra former i ett bredare europeiskt sammanhang. Den planerade Wien-konferensens vidgade arbetsområde att omfatta en kartläggning av de mänskliga rättigheterna är, enligt centerns mening, önskvärt och angeläget.

Breda kontaktytor mellan olika grupper i skilda länder leder till en ökad förståelse länderna emellan. Inom det kulturella området är det särskilt viktigt att underlätta utbyte mellan olika länder. I anslutning till "Kulturforum" i Budapest 1985, en konferens inom ramen för ESK-processen, väcktes förslag om inrättande av en europeisk kulturfond. Förslaget föranledde inga beslut. Det förändrade läget idag ger dock nya möjligheter att nå consensus i frågan. Frågan om inrättande av en europeisk kulturfond för att främja kulturellt utbyte mellan länderna i Europa och Nordamerika bör därför aktualiseras vid uppföljningskonferensen i Wien under året.

De svenska viseringsreglerna bör ses över. Medborgare från Östeuropa ska ha samma möjligheter som människor från Västeuropa att besöka Sverige. I den mån särskilda viseringsavgifter förekommer, ska dessa anpassas till de ekonomiska förutsättningarna i landet.

I flera östeuropeiska länder råder en livsmedelskris. Behoven av akuta livsmedelssändningar för att trygga en basal folkförsörjning är ett faktum i Polen och beräknas uppstå under vintern i delar av Sovjetunionen och Rumänien. I pressen har det förekommit uppgifter som tyder på att försörjningsbalansen även i Bulgarien är bräcklig.

Miljöproblemens internationella karaktär gör att ett multilateralt samarbete är det långsiktigt mest önskvärda. Centerpartiet har föreslagit att Sverige tar initiativ till bildande av en europeisk luftvårdsfond och till ett multilateralt samarbete mellan länderna i östersjöområdet för att förbättra den marina miljön i Östersjön.

Uppgifterna om miljöförstöring i Sovjetunionen tyder på att omfattande arealer jordbruksmark är obrukbara. Om miljöförstöringen i öst inte kan hejdas finns det risker för att produktiviteten i det östeuropeiska jordbruket inte kan förbättras, oavsett om näringen får tillgång till modern teknik och nya effektiva produktionsmetoder. En sådan framtid kommer att medföra långvariga behov av att importera livsmedel för att garantera folkförsörjningen.

Inom EG- och EFTA-länderna planerar regeringarna nu för en snabb reducering av den brukade arealen för att eliminera överskotten av jordbruksprodukter. Inom EG har neddragningarna inom jordbruket nått dithän att EG-kommissionen tvingades konstatera att något överskottslager inte fanns att disponera för livsmedelsbistånd till Polen.

Med anledning av den nya situationen i våra östeuropeiska grannländer är det viktigt att regeringen omedelbart uppdrar åt regeringens företrädare i samordningsarbetet med EG att aktualisera frågan om en jordbruksproduktion som kan garantera en långsiktigt uthållig folkförsörjning i hela Europa.

Sverige borde initiera ett utsädesprojekt till länderna i Östeuropa. Det östeuropeiska jordbruket saknar ofta utsäde i den omfattning och till de kvaliteter som är erforderliga. Ett projekt inom detta område bör också innehålla rådgivning, informationshjälp, forskning och utveckling samt ekonomiskt bidrag till pilotprojekt i växtförädling.

I Östeuropa saknas idag mycket av den kompetens som krävs för att driva företag i ett marknadsekonomiskt system. Företagsledning, marknadsföring, entreprenörskap och en utvecklad export/importverksamhet under konkurrens är exempel på områden där behoven av ökad kompetens är mycket stora. Även inom andra områden krävs en ny kompetensuppbyggnad. En uppbyggnad av en fri bankverksamhet med ett brett utbud av finansiella tjänster kräver andra kunskaper än de som i dag finns i Östeuropa. Utbildning är därför ett viktigt område.

Regeringens finansieringsförslag av det östeuropeiska stödet

Regeringen beslöt under våren 1989 att reservera 100 milj. kr./år under en treårsperiod att användas till miljöförbättrande insatser och utbildningsverksamhet i Polen.

Centerpartiet föreslog i motion ang "Ökat ekonomiskt stöd till Polen i anledning av det nyligen förändrade politiska läget i landet" att riksdagen skulle besluta ställa 300 milj. kr./år till förfogande under tre år för särskilda insatser till Polen.

Regeringen har nu i budgetpropositionen föreslagit riksdagen besluta att ett utrymme om 1 000 milj. kr. under en treårsperiod tillskapas för Östeuropa (prop. 1989/90:100 Bil. 5 sid 2). Vidare anför: "Av denna miljard redovisas 900 milj. kr. under biståndsbudgeten. 100 milj. kr. under tre år föreslås bli finansierade över andra anslag. Under biståndsmedlen redovisas medlen för Östeuropabistånd under anslagen C 1. och C 3." (prop 1989/90:100 Bil. 5 sid 65).

Inledningsvis avvisar centerpartiet att stödet till de östeuropeiska länderna finansieras inom ramen för biståndsanslagen. De östeuropeiska länderna kan inte, trots de ekonomiska svårigheter som länderna brottas med, jämföras med u-länder. Av de aktuella länderna är det enbart Bulgarien som tagits upp på FN:s lista över utvecklingsländer.

Den konstruktion av anslagsdispositionen som regeringen valt innebär att målet om ett svenskt bistånd motsvarande 1 % av BNI till de underutvecklade länderna inte uppnås. Det finns därmed fog för kritiken att regeringen väljer att finansiera det svenska stödet till Östeuropa på de allra fattigaste ländernas bekostnad. Medel för insatser till de östeuropeiska länderna bör beslutas i särskild ordning.

En noggrann genomgång av propositionens förslag avseende Östeuropainsatser visar följande:

1. En utvecklingsfond, med ett tillgängligt kapital om 100 US-dollar, för Jugoslavien föreslås inrättas. Den svenska andelen av kostnaderna beräknas till 35 milj. kr. årligen under fem år.
2. Ett svenskt deltagande i ett samnordiskt risk-kapitalbolag för samriskföretag inom miljöområdet beräknas kosta 18,4 milj. kr. årligen i sex år.
3. Det tidigare utlovade engagemanget i Polen om 300 milj. kr. under tre år föreslås budgetåret 1990/91 finansieras från anslaget C 3. Andra biståndsprogram, Projektbistånd till vissa länder. Från samma anslagspost föreslås kostnaderna för ett utbildningsprojekt riktat till sovjetiska beslutsfattare

täckas. Sammantaget beräknas 75 milj. kr. årligen under de närmaste tre åren belasta denna anslagspost.

4. Slutligen avser regeringen att utnyttja de medel som ställs till internationella utvecklingsfondens (IDA) förfogande. 135 milj. kr. årligen i tre år till Östeuropa bedömer regeringen kan rymmas i anslaget.

IDA är, som regeringen anför, Världsbankgruppens fond för utlåning på särskilt förmånliga villkor till de allra fattigaste länderna i världen. Mer än 90 % av IDA:s utlåning går till länder med en BNP per capita under 400 US-dollar.

Genom en budgetteknisk förändring avser regeringen att överinteckna det givna utrymmet för utlåning av IDA-medel. De medel som då frigörs kommer dock inte att ställas till de allra fattigaste ländernas förfogande, utan skall användas för att finansiera olika projekt i Östeuropa. Regeringen ställer därmed nöden i de ekonomiskt allra svagaste länderna i världen, mot insatser i våra östra grannländer. Centerpartiet motsätter sig bestämt en sådan fördelning.

De medel som efter överenskommelse ställs till fondens förfogande skall även i fortsättningen användas för att lindra den yttersta nöden i världen.

Vårt förslag

Riksdagen bör besluta att inrätta ett särskilt anslag för stöd till Östeuropa. För budgetåret 1990/91 beräknar vi 350 milj. kr.

Från detta anslag bör finansieras Sveriges bidrag till utvecklingsfonden för Jugoslavien med 35 milj. kr. och till det samnordiska rikskapitalbolaget om 18,4 milj. kr. I övrigt bör medlen användas för gåvofinansiering av samarbetsprojekt med i första hand Polen, Baltikum och DDR och med inriktning på miljöskydd, kunskapsöverföring och småföretagsutveckling. Däri bör ingå de konkreta förslag centern presenterat i andra motioner om insatser för floden Wisla och i de baltiska republikerna. För folkrörelsekontakter och kulturellt utbyte avsätter vi 10 milj. kr.

Ansvaret för förvaltningen av anslaget i den del det omfattar tekniskt stöd bör åvila BITS medan förvaltningsansvaret för resurserna till folkrörelsekontakter och kulturellt utbyte bör åvila Svenska Institutet.

Centerpartiet föreslår dessutom att riksdagen beslutar begära förslag av regeringen för att inrätta ett kreditinstitut för Östeuropa. I en motion till riksdagen "om kreditinstitut för Östeuropa" har vi beskrivit ett sådant instituts uppgifter. Institutet skall förmedla krediter till de östeuropeiska staterna för investeringar i byggnads- och industriprojekt samt till miljöinvesteringar. Den sammanlagda kreditvolymen skall vara 750 milj. kr., varav det direkta statliga bidraget beräknas till 100 milj. kr. Övriga medel upplånas på kreditmarknaden. Samhället skall ställa säkerhet i form av garantier upp till ett belopp om 650 milj. kr.

De beviljade lånen skall löpa med lång återbetalningstid (20 – 25 år), med låg ränta (gällande diskonto minus 5 %) samt kunna återbetalas i låntagarelandets valuta.

Förslagen skall ses som ett första steg i arbetet för att lämna riktat stöd till de östeuropeiska länderna.

President Mitterrands uppfattning att det finns ett gemensamt intresse hos alla nationer för en utveckling mot ett läge där alla de europeiska länderna samlas i en europeisk konfederation tyder på framsynthet. Formerna för en sådan organisation står idag öppna. De områden som ett gemensamt agerande skall omfatta måste kartläggas och djupet av samarbetet likaså. Det viktigaste är att definiera de mest angelägna samarbetsområdena snarast.

EG:s och EFTA:s betydelse för att utveckla arbetet främst inom det ekonomiska området är central. Samarbetet mellan EG/EFTA och COMECON har redan inletts och de tre organisationerna har tecknat handelsavtal med varandra. Inriktningen på arbetet är att fortsätta ansträngningarna för att kunna träffa mer omfattande överenskommelser.

Europa-debatten i Sverige har under de senaste åren huvudsakligen handlat om ett eventuellt svenskt medlemskap i EG. En allmän Europadebatt som utgår från Sverige som en del i Europa och vår roll i vår världsdel i framtiden har kommit i bakgrunden. Det är nu dags att bredda diskussionen från den snäva medlemskapsfrågan i EG till att omfatta ett alleuropeiskt perspektiv.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av det nordiska samarbetet syftande till en fördjupad integration inom utbildningsområdet, en fortsatt harmonisering av lagstiftningen i de nordiska länderna samt en ökad ekonomisk integration i det nordiska området,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen på samarbete i Nordeuropa att omfatta de nordiska länderna och länderna runt Östersjön,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljösamarbete och särskilda miljöprojekt samt finansiering av dessa i Polen, DDR och i de baltiska republikerna,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildningsinsatser samt stöd till uppbyggnad av en fri press i Polen, DDR och i de baltiska republikerna,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ekonomiskt samarbete med Polen, DDR och de baltiska republikerna samt om skuldbyten med Polen och DDR,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om formerna för europeisk samverkan,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett vidgat EFTA-arbete att omfatta även samarbete med utomeuropeiska ekonomiska marknader,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av och formerna för det europeiska ekonomiska samarbetet (EES),

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i mo-

tionen anförts om formerna för informationsutbyte och kontakter i övrigt mellan regering och riksdag rörande förhandlingarna mellan EFTA och EG,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Europarådets roll för det framtida demokratiska utvecklingsarbetet samt om framtida kontakter med icke-medlemsländer i Europa,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av det fortsatta arbetet i ESK-processen rörande det andra huvudområdet,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av en europeisk kulturfond,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om planering av jordbruksproduktion som kan garantera en långsiktigt uthållig folkförsörjning i hela Europa,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av samarbetet med Östeuropa,

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådana ändringar i viseringsreglerna som motionen förordar,

16. att riksdagen hos regeringen begär att statens exportråd får i uppdrag att ta fram program för samarbete mellan svenska småföretag och Polen, DDR och de baltiska republikerna,

17. att riksdagen till ett nytt anslag A 10. Stöd till Östeuropa anslår 450 000 000 kr. för budgetåret 1990/91,

18. att riksdagen beslutar att anslaget Stöd till Östeuropa förvaltas av BITS, i den del anslaget omfattar tekniskt stöd eller stöd till rådgivning m.m., och av Svenska institutet i den del anslaget omfattar stöd till folkrörelsekontakter och kulturellt utbyte,

19. att riksdagen beslutar att 100 milj. kr. av anslaget bör reserveras som grundkapital i en särskild kreditfond för Östeuropa med en total utlåning på förmånliga villkor på 750 milj. kr. för budgetåret 1990/91.

Stockholm den 24 januari 1990

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)

